

GRČKA ELEGIJA ZAGREBAČKOG KANONIKA I HUMANISTA GEORGA WYRFFELA

Vlado Rezar

UDK: 821.111.2-143.09Wyrffel, G.
821.111.2=14
Izvorni znanstveni rad

Vlado Rezar
Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu
Zagreb
vrezar@ffzg.hr

Rad predstavlja dosad neproučenu rukopisnu prigodnicu zagrebačkog kanonika Georga Wyrffela sastavljenu na starogrčkom, kojom je popratio pobjedu hrvatskih snaga pod vodstvom bana Jurja Draškovića u bitci protiv Turaka na rijeci Glini. Budući da kontekstualizacija ovog neuobičajenog pjesničkog pothvata izravno ovisi o točnoj identifikaciji osobe koja ju je sastavila, rad također ispravlja netočne stare i donosi nove biografske podatke o Georgu Wyrffelu.

Ključne riječi: Georg Wyrffel, Juraj Drašković, humanizam, grčka elegija, bitka na rijeci Glini

1. Uvod

Mađarska Nacionalna knjižnica u Budimpešti (Országos Széchényi Könyvtár) pod signaturom Fol. Lat. 3606/2. čuva rukopisni miscelanej na čijim su folijima 30r–32r ispisane dvije elegije Georga Wyrffela, *Elegia ad Caesarem* i *Elegia in victoriam quam reuerendus episcopus Zagrabiensis Georgius Drascouith habuit de Turcis apud Glynam fluuium*. Premda tek drugi naslov naznačuje da je sadržajni okvir te pjesme vezan uz opis ratnih događanja na hrvatskom tlu, činjenica je da oba pjesnička ogleda u svojih sto dvadeset stihova tematiziraju jedan te isti slabo poznat događaj iz povijesti brojnih hrvatsko-turskih vojnih sukoba u 16. st. Također, premda su bile zavedene u mađarskim rukopisnim repertorijima,

činjenica je da spomenute elegije dosad nisu bile spominjane u hrvatskoj književnoj historiografiji, osim što su ih zabilježile recentnije domaće bibliografske analize rukopisnih inventara europskih knjižnica.¹

Njihova filološka obrada i predstavljanje publici danas očekivan je rezultat istraživačkih nastojanja posljednjih desetljeća, gdje se fokus, u skladu sa stanjem istraživanja, usmjerio na biobibliografsko popunjavanje i najsitnijih preostalih lakuna u poznavanju hrvatskog humanističkog literarnog korpusa. Ono što ipak u ovom konkretnom slučaju iskače iz okvira očekivanja svakog proučavatelja hrvatske književne baštine nije pritom niti autor, čije ime i nije sasvim nepoznato u povijesti hrvatske književnosti, niti je to opjevani događaj, u historiografiji upadljivo malo spominjana i još manje književno obrađena pobjeda hrvatske vojske nad Turcima na rijeci Glini, već je to činjenica da je druga od dviju spomenutih latinski naslovljenih elegija sastavljena ni manje ni više nego na – homerski stiliziranom starogrčkom.²

Učena novovjekovna književnost na starogrčkom, a napose poezija, do polovine se šesnaestog stoljeća s Apeninskog poluotoka ne samo proširila diljem Europe nego je nakon talijanskih intelektualnih centara, prigrljena najprije od luteranske pa potom i posttridentske obrazovne reforme, svoja nova uporišta pronasla na europskom sjeverozapadu.³ Specifične povijesne okolnosti u kojima su hrvatski prostori postali branikom kršćanstva, kroz čitavo šesnaesto stoljeće izloženi iminentnoj ratnoj prijetnji, jedan su od čimbenika zbog kojih se kulturni razvoj u našim krajevima, premda naslonjenima na zasade humanizma, nije odvio na isti način kao u ostatku Europe. I dok se prvi humanistički stilizirani latinski tekstovi na sjeveru Hrvatske pojavljuju unutar zagrebačkog kulturnog kruga tek

¹ Bibliografska natuknica o tim dvjema elegijama, odnosno informacija o tomu da je jedna od njih sastavljena na grčkom (uz naslov pridodana oznaka *Graec.*) postala je međunarodno vidljivija 2003. objavom opsežna Kulcsárova kataloga književnih djela relevantnih za mađarsku povijest (Péter Kulcsár, *Inventarium de operibus litterariis ad res Hungaricas pertinentibus ab initiis usque ad annum 1700 / A magyar történeti irodalom lelhelyjegyzéke a kezdetektől 1700-ig*, Budapest, 2003; dostupno i na mrežnim stranicama na nekoliko adresa). U nas je taj bibliografski podatak prvi uočio i diseminirao Neven Jovanović (v. Neven Jovanović, »Croatian anti-Turkish writings during the Renaissance«, u: *Christian-Muslim relations: bibliographical history. Volume 7, Central and Eastern Europe, Asia, Africa and South America (1500–1600)*, ur. David Thomas i John Chesworth, Brill, Leiden – Boston, 2015, 491-515.

² Georga Wyrffela kao Zagrepčanina njemačkih korijena, prigodnog latinskog pjesnika i autora danas izgubljene školske drame *Hevonomus*, u hrvatsku je književnu historiografiju uveo još Adam Baltazar Krčelić (v. poglavlje 3).

³ O rasprostranjenosti novovjekovnog pjesništva na starogrčkom v. poglavlje *General introduction* u prvoj europskoj antologiji takve vrste: Filippomaria Pontani i Stefan Weise, *The Hellenizing Muse: A European Anthology of Poetry in Ancient Greek from the Renaissance to the Present*, De Gruyter, Berlin, 2021, 1-27.

u drugoj polovini šesnaestog stoljeća, čak niti pasivna grčka pismenost nije, osim u Dubrovniku, jače uhvatila korijen u jadranskim komunama koje su humanizam prigrlile vrlo rano, još polovinom petnaestog stoljeća. Aktivnu pak grčku pismenost, odnosno sposobnost književnog izražavanja na tom jeziku u najširem značenju te riječi, razvili su tek rijetki pojedinci na ovim prostorima, ponajprije oni koji su se obrazovali ili duže vrijeme djelovali u inozemnim intelektualnim središtima. Književnopovijesna istraživanja naše kulturne baštine upravo iz tog razloga u prošlosti i nisu bila naročito usmjerena na taj aspekt, a imena koja su dosad u tom smislu u literaturi apostrofirana ona su Ivana Stojkovića u petnaestom, Damjana Beneše, Nikole Petrovića, Didaka Pira, Frane Petrića, Matije Grbca, Andrije Dudića i Nikole Istvánffyja u šesnaestom, odnosno Rafaela Levakovića, Stjepana Gradića, Ivana Paštrića i Jurja Križanića u sedamnaestom stoljeću.⁴

U tom kontekstu novootkrivena grčka *turcomachia* sa zagrebačkog područja ima konotaciju nesvakidašnjeg filološkog i kulturnog fenomena. Stoga, od dvije sestrinske prigodnice, ovaj članak posvećuje pažnju upravo grčkoj, najprije pjesmi samoj i njezinoj književnoj i povijesnoj kontekstualizaciji, a onda i autoru napose, jer i on je, pokazat će se, dosad bio većom nepoznanicom nego što se to činilo.⁵

⁴ Ovdje su istaknuti oni pojedinci čiji su autorski tekstovi na starogrčkom, koliko god neznatni opsegom ili kakvoćom bili, objavljeni (Beneša, Petrović, Pir, Dudić, Istvánffy, Levaković), zatim oni čiji se rukopisni grčki tekstovi spominju u literaturi, iako te navode nismo dosad uspjeli provjeriti (Gradić, Paštrić), te napokon oni za čije autorske grčke tekstove zasad nema potvrda, ali bi se, s obzirom na intenzitet njihove grecističke aktivnosti, u dodatnim arhivskim istraživanjima na njih još moglo naići (Stojković, Petrić, Križanić). Pritom je među njima najviše našijenaca koji su svojim obrazovanjem i djelatnošću bili najveći dio svojeg života integrirani u strane intelektualne sredine (Stojković, Grbac, Dudić, Petrić, Paštrić, Križanić), a najmanje je stranaca koji su boraveći duže vrijeme u našim krajevima intelektualno utjecali na ovdašnji kulturni ambijent (Pir, Istvánffy).

O novovjekovnom pjesništvu na novogrčkom na hrvatskim prostorima i šire na Balkanu v. poglavlje *Balkans* u antologiji *The Hellenizing Muse* (v. bilj. 3; prir. Vlado Rezar, 401-448). Dudićev manje poznati grčki epigram objavljen je uz Zsámbokyjev nadgrobni govor *Ioannis Sambuci oratio in obitum generosi ac magnifici adolescentis Georgii Bona* (sic) *Transylvani*, Patavii, 1560, f. 13v. Za dva Istvánffyjeva grčka epigrama v. Nicolaus Istvánffy, *Carmina*, ed. Iosephus Holub et Ladislaus Juhász, Bibliotheca medii recentisque aevorum I, Leipzig, 1935. O Levakovićevu posvetnom epigramu iz 1636. v. Vlado Rezar, »Crtica o grčkom epigramu Rafaela Levakovića«, u: *Zbornik u čast Mate Križmana*, ur. Petra Matović, Maja Matasović, Ranko Matasović, 2021, u tisku.

⁵ Grčka elegija sadržajno je i stilski usko povezana s prethodnom latinskom i u analizi će pojedini elementi grčke elegije moći biti objašnjeni tek kroz usporedbu s njezinim latinskim parom: zbog toga u dodatku donosimo prijepis i prijevod latinske elegije (v. **Appendix 1**).

2. Elegija

Rukopis Fol. Lat. 3606/2. pripadao je nekad Nikoli Istvánffyju (Pečuh 1538 – Vinica 1615), glasovitu humanistu i diplomatu koji je svojim političkim i kulturnim djelovanjem bio usko vezan uz Hrvatsko Kraljevstvo. Svoju bogatu knjižnicu ostavio je zagrebačkom Isusovačkom kolegiju, a nakon ukinuća reda jedan dio te ostavštine, među njima i spomenuti rukopis, postao je vlasništvom Mađarske nacionalne biblioteke.⁶ Predmetni rukopis jedan je od tri Istvánffyjeva sveska koji su tom prilikom dospjeli u Budimpeštu i danas su sva tri uvedena pod istim signaturnim brojem, uz naznaku da se radi o trima zasebnim kodeksima. Za najveći dio tekstova u tim trima rukopisima odgovoran je Nikola Istvánffy osobno, no usporedno s njegovim autografnim zapisima na listovima rukopisa zatječu se i tekstovi ispisani drugim rukama. Iako je Istvánffy bio i pjesnik, i to ne samo latinski nego i grčki, u ovim su kodeksima sadržani samo njegovi prozni tekstovi, poglavito historiografskog karaktera.⁷ Jezik tekstova pretežito je latinski, no ima i mađarskih i talijanskih zapisa, uz već spomenuti Wyrffelov pjesnički ogled na grčkom, u kodeksu 3606/2.⁸

Taj pak kodeks uvezan je u pozlaćene pergamentne korice dimenzija 312 x 214 mm i sadrži stotinu trideset i osam dobro usčuvanih papirnatih listova. Dvije elegije Georga Wyrffela nalaze se na listovima 30r-32r: na Wyrffelovo autorstvo pritom ukazuje potpis iza druge, one grčke, a glasi *Georgius Wyrffel, Zagrabiensis Capituli sublector*. Na to da je Wyrffel autor obaju tekstova ne ukazuje samo tematska i stilska sličnost dvaju pjesničkih ogleda nego i paleografski aspekt tog rukopisnog zapisa.⁹

Obje elegije ispisane su iznimno uredno i čitko, bez ikakvih marginalnih ili interlinearnih intervencija. *Elegia ad Caesarem* (30r-31v) sastavljena je od 45 elegijskih distiha na latinskom, a susljedna *Elegia in victoriam* (31v-32r) sačinjena je od 15 distiha na grčkom. Premda je riječ o dva različita slovnja sustava, neke karakteristike duktusa u oba pisma (debljina, oblik i nagib slova) upućuju na zaključak da su obje elegije ispisane istom rukom. Dapače, usporedba karakterističnih oblika slova i ligatura iz latinske elegije *Ad Caesarem* s odgovarajućim slovima

⁶ Iva Mandušić, »O Nikoli Istvánffyju, Vinici, isusovcima i knjižnici«, *Bibliographica*, 1 (2003), 91-102.

⁷ V. N. Istvánffy, n. dj. (4).

⁸ Za detaljan kodikološki i sadržajni opis sva tri rukopisa v. Jenő Berlász, »Istvánffy Miklós könyvtáráról«, u: *Az Országos Széchényi Könyvtár Évkönyve 1959*, ur. Bélyey Pál et al., Budapest, 1961, 202-240. O predmetnoj elegiji Berlász bilježi samo to da je sastavljena na grčkom.

⁹ Grčka elegija u sadržajnom smislu vjerna je epitoma latinske, a stilski postupci poput anafore, epifore, anadiploze, poliptotona i hijazma, koji upadljivo obilježavaju jezični ornatus latinske elegije, ponavljaju se prepoznatljivo i u njezinu grčkom paru (v. anadiplozu u 8-9 i 25-26, poliptoton u 10-11, anaforu u 12-13, 14-15 i 23-24).

u Wyrffelovoj rukopisnoj pohvalnici iz 1572, od autora potpisanoj i posvećenoj kralju Rudolfu II, prilično uvjerljivo ukazuje na to da ih je ispisala ista ruka.¹⁰ Napokon, svaku pomisao da bi spomenuta ruka mogla biti ičija osim autorova uklanja usporedba duktusa iz ovih dvaju pjesničkih rukopisa s duktusom zatečenim u Wyrffelovoj osobnoj korespondenciji: premda je u pismima Wyrffelov duktus kurzivniji, odnosno slova su manja i zgusnutija nego u sačuvanim rukopisnim pohvalnicama, podudarnost specifičnih elemenata grafije opet upućuje na ruku koja je ispisala i prigodnice.¹¹

2.1. Tekst

Wyrffelova grčka elegija *In victoriam* tipičan je primjer humanističkog pjesništva na starogrčkom.¹² S jedne strane obilježava je prepoznatljiv, naglašen epski morfološki i leksički ornatus, kojim se u prigodnom novogrčkom pjesništvu, bez obzira na pjesnički žanr ili metar, jezično stiliziraju i pohvalnice, i epitalamiji i epitafi. Srećemo tako isključivo eolske infinitive na $-\mu\epsilon\nu / -\mu\epsilon\nu\alpha\iota$ (cf. $\epsilon\iota\pi\acute{\epsilon}\mu\epsilon\nu, \sigma\kappa\epsilon\delta\alpha\zeta\acute{\epsilon}\mu\epsilon\nu\alpha\iota, \alpha\iota\theta\acute{\epsilon}\mu\epsilon\nu\alpha\iota$), jonske nestegnute ili rastegnute finite glagolske oblike (cf. $\acute{\epsilon}\eta\nu, \acute{\alpha}\gamma\acute{\alpha}\lambda\lambda\epsilon\omicron, \tau\acute{\epsilon}\rho\pi\epsilon\alpha\iota$), ili indikativne oblike prošlog vremena bez augmenta (cf. $\omicron\lambda\epsilon\sigma\sigma\omicron\nu, \delta\acute{\iota}\delta\alpha\sigma\kappa\epsilon$); arhaične jonske dative množine \bar{a} deklinacije poput $\acute{\epsilon}\gamma\chi\epsilon\acute{\iota}\eta\varsigma \mu\alpha\kappa\rho\eta\varsigma$, ili eolski oblik za konsonantske osnove poput $\sigma\kappa\omicron\lambda\omicron\pi\epsilon\sigma\sigma\iota\nu$; jonske oblike imenica s produljenim vokalom ispred digamme (cf. $\delta\omicron\acute{\upsilon}\rho\alpha\sigma\iota$), napokon i tipične epske, uglavnom homerske pridjeve (cf. $\pi\upsilon\kappa\iota\nu\acute{\omicron}\varsigma, \pi\iota\nu\upsilon\tau\acute{\omicron}\varsigma, \acute{\epsilon}\chi\acute{\epsilon}\phi\omicron\nu\nu, \delta\omicron\lambda\acute{\omicron}\epsilon\iota\varsigma, \acute{\alpha}\mu\phi\acute{\iota}\beta\omicron\tau\omicron\varsigma, \acute{\alpha}\gamma\eta\nu\omega\rho, \kappa\alpha\mu\pi\acute{\upsilon}\lambda\omicron\varsigma, \acute{\alpha}\sigma\kappa\epsilon\lambda\acute{\eta}\varsigma, \pi\alpha\mu\mu\epsilon\delta\acute{\epsilon}\omega\nu, \acute{\alpha}\gamma\eta\rho\alpha\omicron\varsigma$). Na Homera naravno podsjeća već i sam uvodni zaziv Muze (cf. Od. 1.1: $\text{\AA}\nu\delta\rho\alpha \mu\omicron\iota \acute{\epsilon}\nu\nu\epsilon\pi\epsilon, \text{Μ}\omicron\upsilon\varsigma\alpha$), a to što glavnog junaka pjesme, biskupa Jurja Draškovića, pjesnik naziva $\text{\AA}\lambda\lambda\upsilon\upsilon\rho\iota\kappa\omicron\varsigma \pi\omicron\iota\mu\eta\nu \iota\epsilon\rho\delta\omicron\varsigma$ (ilirski sveti vojskovođa) asocijacija je, s obzirom na Draškovićeve funkcije biskupa i bana, na Homerova Agamemnona koji kroz čitavu Plijadu nosi titulu $\pi\omicron\iota\mu\eta\nu \lambda\alpha\omega\nu$ (cf. $\text{\AA}\omicron\varsigma \phi\acute{\alpha}\tau\omicron \nu\epsilon\iota\kappa\epsilon\acute{\iota}\omega\nu \text{\AA}\gamma\alpha\mu\acute{\epsilon}\mu\omicron\nu\alpha \pi\omicron\iota\mu\acute{\epsilon}\nu\alpha \lambda\alpha\omega\nu, \text{II. 2.243 } et\ saep.$).

S druge strane, u izvorniku je, unatoč svoj toj upravo spomenutoj učenosti, u isti čas više pogrešnih akcentuacijskih oznaka nego točnih. Susrećemo morfološke oblike poznatih riječi koji se ne zatječu u klasičnoj grčkoj književnosti, upotrijebljene na nepravilan način što *metri causa* (cf. $\text{Μ}\omicron\upsilon\acute{\omicron}\sigma\eta$), što iz pogrešnih analognih pokušaja tvorbe (cf. $\omicron\acute{\iota}\delta\epsilon\varsigma, \acute{\epsilon}\phi\epsilon\psi\epsilon\nu$), a što iz neobjašnjivih razloga (cf. $\epsilon\acute{\iota}\lambda\theta\epsilon, \acute{\omega}\rho\nu\acute{\mu}\epsilon\nu$). Napokon, arhaičnim epskim riječima uz bok pojavljuju se one kasnosrednjovjekovne ili novovjekovne provenijencije (cf. $\text{Τ}\omicron\upsilon\rho\kappa\omicron\gamma\omicron\nu\acute{\epsilon}\nu\eta\varsigma, \text{Χ}\rho\iota\sigma\tau\omicron\phi\iota\lambda\omicron\upsilon\sigma\iota\nu, \gamma\epsilon\gamma\alpha\nu\omega\mu\acute{\epsilon}\nu\omicron\varsigma$).

¹⁰ O Wyrffelovoj prigodnici posvećenoj novoizabranu kralju Rudolfu v. poglavlje 3.

¹¹ Više o Wyrffelovu pismu upućenom kardinalu Sirletu 1571. v. u poglavlju 3.

¹² Za jezična obilježja novovjekovnog pjesništva na starogrčkom v. F. Pontani i S. Weise, n. dj. (3), 12-15.

Slijedi prva uspostava teksta Wyrffelove grčke elegije iz izvornika i njezin premijerni izlazak pred širu publiku, moguće i međunarodnu.¹³ Uz *apparatus criticus* i *fontes lectionum* grčki je tekst stoga, radi lakše interpretacije, popraćen i versificiranim hrvatskim i doslovnijim proznim engleskim prijevodom.¹⁴

**Elegia in victoriam quam reuerendus episcopus Zagrabienensis Georgius
Drascouith habuit de Turcis apud Glynam fluvium**

<p>Εἰπέ μοι, ὦ Μούση - κούρη Διός, εἰπέμεν οἶδες - Ἐνθάδε τίς μόχθος, τίς κλόνος ἦδὲ μάχη; Ἐνθάδ' ὑπὲρ Γλήνης ποταμοῦ βαθυκύμονας ὄχθας Θάμνοις ἐν πυκνοῖς καὶ νέμει σκιερῶ, Ἐνθάδε Τουρκόγενες λαοὶ πάρος αὖλιν ἔθεντο, Καὶ Χριστοῦ ταύτη λαὸν ὄλεσσον ὁδῶ. Τοῦτο λίαν πυνυτὸς καὶ ἐχέφρονα θυμὸν ἀγείρων Ἴλλυρικὸς ποιμὴν ἱερός εἶδε φρεσίν, Εἶδε καὶ ἐξαπίνης βουλὴν τήνδ' ἔλλαχε θυμῶ Ἐμπλήσαι Γλήνης σὺν σκολόπεσσι νύγρον. Ἐμπλησεν μὲν· ἀτὰρ δολόεις καὶ σχέτλιος ἐχθρὸς Εἶλθε θέλων βουλὴν τήνδε σκεδαζέμεναι, Εἶλθε καὶ ἐγγείης μακροῆς καὶ δούρασι δεινός, Ἄγριος αἰχμητής, ἄγριος ἀμφίβροτος, Ἄγριος, αἰμοχαρής, οὖλος, δορίτολμος, ἀγήνωρ, Εἰς Χριστοῦ λαὸν καμπύλα τόξα φέρων. Ἦρξατο μάρνασθαί τε καὶ ὠρνούμεν ἔργον Ἄρης, Ἡμετέρους μεμαῶς τεύχεσιν αἰρέμεναι, Ἀλλὰ Θεὸς Χριστοῦ λαὸν φίλον ἔσκεπε χερσὶ, Καὶ παρεὼν πρόμαχος Χριστοφίλοῦσιν ἔην. Λαὲ φίλου Χριστοῦ, σέθεν μοι ἀγάλλεο θυμῶ· Τουρκογενῆς λαὸς πότμον ἔφεψεν ἑόν, Τουρκογενῆς λαὸς στυγερὴν δόμον Ἄιδος εἶσε, Μηκέτι σε βλάπτειν ὡς τὸ πάροιθεν ἔχει. Τέρπει, ὦ φίλε λαὲ Θεοῦ τε καὶ ὕσματα μέλπε,</p>	<p>5 10 15 20 25</p>
--	--------------------------------------

¹³ Za ovu priliku tekst rukopisnog predložka prilagođen je, bez posebnih napomena o stanju u izvorniku, modernim pravilima o akcentuaciji, dok su nepravilni gramatički oblici koje zatječemo u tekstu ostavljeni takvima i komentirani u kritičkom aparatu. Također, interpunkcija u ovom izdanju modernizirana je i ne slijedi interpunkciju koja se zatječe u rukopisnom predložku.

¹⁴ Oba se prijevoda nalaze u dodatku rada (v. **Appendix 1 i 2**)

Ἄισματα μέλπε Θεῶ πάντοθι γηθόσυνος,
 Ὡς καὶ ἐγὼ σὺν σοὶ γεγανωμένος ἀσκελὲς αἰέν
 Ἦνδε βοῆν μέλψω παμμεδέοντι Θεῶ·
 Κύδος ἔοι καὶ δόξα Θεῶ, καὶ ἀγήραον εὐχος,
 Ὅς νικᾶν ἡμᾶς τῆδε δίδασκε μάχη.

30

Crit. 1 Μούση: *ita, sc. metri causa pro* Μούσα οἶδες: *ita*
5 Τουρκόγενες: *ita, sc. pro* Τουρκογενεῖς **13 (14)** Εἶλθε: *ita, sc. pro* ἦλθε
17 ὠρνύμεν: *ita, sc. pro* ὀρνύμεν **20** Χριστοφιλοῦσιν: *ita, hapax legomenon*
22 ἔφεψεν: *ita, sc. pro* ἐπέσπεν (ἐφέπω)

Sim. 3 βαθυκύμονας ὄχθας: *cf. Musae. 189* **4** Θάμνοις ἐν πυκνιοῖς: *cf. Hom. Od. 5.471 νέμει σκιερῶ: cf. Hom. Il. 11. 480* **5** αὐλιν ἔθεντο: *cf. Hom. Il. 9.232* **7** Τοῦτο....ἀγείρων: *cf. Q.S. 10.9* **13** ἐγγεῆης μακροῆς: *cf. Hom. Il. 3.37, 254* **14** ἄγριος αἰχμητής: *cf. Hom Il. 6.97 et 278*
16 καμπύλα τόξα: *cf. Hom. Il. 3.17 et saep.* **17** ἔργον Ἄρηος: *cf. Hom. Il. 11.734* **22** πότμον ἔφεψεν: *cf. Hom. Od. 24.471* **23** δόμον Ἄιδος εἶσε: *cf. Hom. Il. 3.322 et saep.* **24** ὡς τὸ πάροιθεν: *cf. Hom. Od. 2.312; Ap. Arg. 1.816 et saep.* **27** ἀσκελὲς αἰέν: *cf. Hom. Od. 1.68*
28 παμμεδέοντι: *adiect. Nonnianum (cf. Dion. 1.368 et saep.)*

2.2. Kontekst

Hrvatsku su povijest tijekom druge polovine 15. pa sve do kraja 16. stoljeća obilježili kontinuirani ratni sukobi s Turcima u kojima je Hrvatska postupno svedena na onaj teritorijalni opseg koji se običava nazivati *reliquiae reliquiarum*, s istočnom granicom, nakon bitaka kod Petrinje i Siska, konačno utvrđenom na Kupi. Ta su događanja u velikoj mjeri istovremeno oblikovala i sliku hrvatske književnosti svih jezičnih izraza u tom razdoblju.

Ratna stradanja izravno se zrcale u nekim od temeljnih nacionalnih literarnih ostvarenja, poput turskih pustošenja u okolici Splita u Marulićevu latinskom pismu papi Hadrijanu VI., ili stradanja hrvatskih junaka u Karnarutićevu *Vazetju Sigeta grada*, prvom hrvatskom epu s turskom tematikom u kojem će se oblikovati slika hrvatskih prostora kao predziđa kršćanstva. U prozi i stihu, na hrvatskom, latinskom ili talijanskom, stoljeće i pol uglavnom bolno odjekuju porazi domaćih ili združenih kršćanskih vojski, počevši od Šižgorićeva opisa stradanja šibenskog polja (1468) ili Martinčeva opisa bitke na Krbavskom polju (1493), preko Brodarićeva opisa bitke na Mohaču (1526), anonimna hrvatskog pjesničkog opisa pada Klisa, Benešinih i Paskalićevih pjesama o porazu kršćanske mornarice kod Preveze (1538), Vetranovićeve tužaljke o zauzeću Budima (1541), do višestruko opjevanog gubitka Sigeta (1566), odnosno Sasinovih *Razboja od Turaka* pod Siskom (1595). Sve u svemu, nedavna su istraživanja upozorila da je pod zajednički profilni

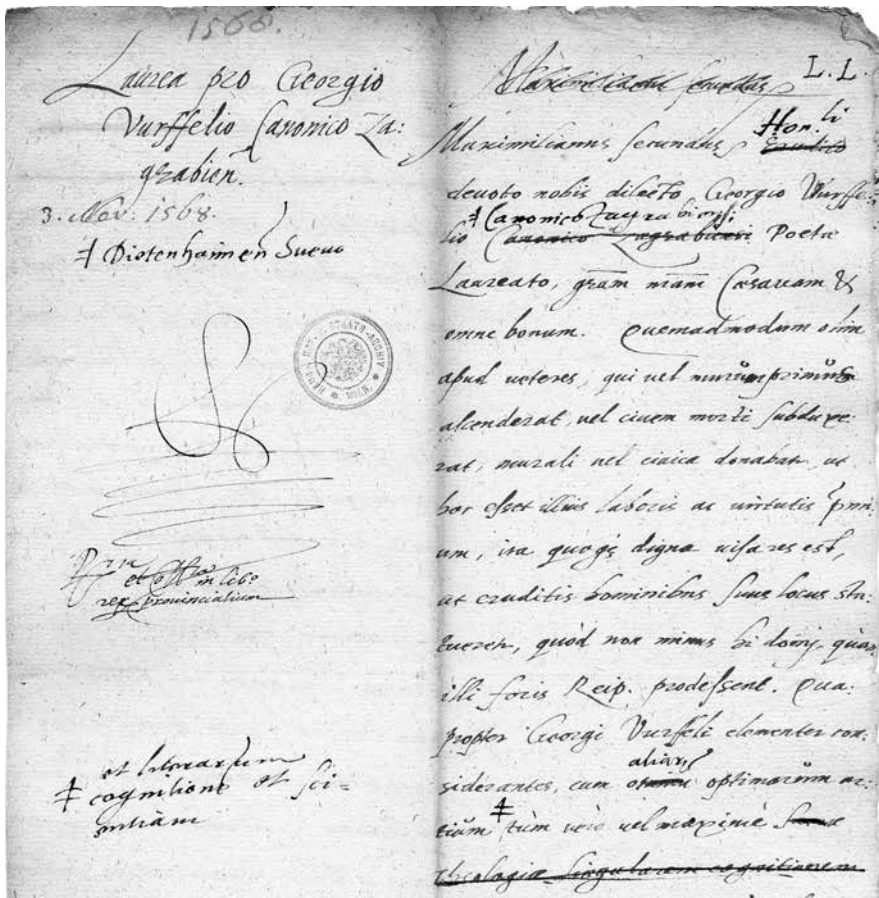
nazivnik *antitursica*, odnosno u skup književnih djela kroz koja se proteže idejna nit promoviranja protuturskog raspoloženja, moguće za spomenuto razdoblje uvrstiti gotovo stotinu i pedeset žanrovski raznovrsnih ostvarenja iz pera više od šezdeset autora s hrvatskih prostora.¹⁵

Wyrffelove elegije dijelom su spomenutog korpusa protuturskih literarnih ostvarenja i unutar njega privlače posebnu pozornost. Njihova osobitost pritom nije samo to što je jedna od njih sastavljena na ekskluzivnom jezičnom mediju učenog humanističkog pjesništva, koji nije upotrijebio nijedan drugi autor protuturskih tekstova na ovim prostorima, nego i to što ta dva pjesnička ogleda, za razliku od najvećeg dijela drugih tekstova unutar korpusa i usprkos tomu što je riječ o elegijama, ne oplakuju kršćanska stradanja pod Turcima, nego panegirično slave pobjedu hrvatskih snaga nad turskima. Situacija je to koja s historiografskog aspekta nije sasvim iznimna, no činjenica jest da je tijekom 15. i napose 16. stoljeća, koje Vitezović naziva *Plorantis Croatiae saeculum primum*, u pogledu odnosa s Turcima na ovim prostorima povoda za slavlje bilo mnogo manje od razloga za žalovanje. Potvrđuje to i iznimno malen broj slavljeničkih prigodnica u spomenutom književnom korpusu: pritom čak pomalo bizarno zvuči optimizam trogirskog učitelja Gilberta Grinea dok u svojem raskošnom vergilijevskom epiliju slavi pobjedu trogirске vojne posade nad četom turskih pljačkaša 1496, a tek prijelomna pobjeda kršćanske mornarice kod Lepanta (1571) uspijeva potaknuti pjesničko slavlje Antuna Rozanovića, koji će tom događaju u čast sročiti odu u safičkoj strofi.¹⁶ U tom kontekstu još neobičnije zvuči da je povod za gotovo panegiričke Wyrffelove pjesničke ogledе teško uopće identificirati u dugom nizu sukoba s Turcima na ovim prostorima.

Čak ni maestralan prikaz tijeka ratnih događanja u Klaićevoj monumentalnoj *Povijesti Hrvata*, naročito detaljan upravo za razdoblje kad je biskup Juraj Drašković bio ujedno i hrvatskim banom (1567 – 1578), baš nigdje izrijeком ne spominje rijeku Glinu kao mjesto teškog turskog stradanja u srazu s kršćanskom vojskom. Ono pak što u Klaićevu filigranskom hodu kroz hrvatsko šesnaesto stoljeće najviše sliči ratnom okršaju što ga je opjevao Wyrffel opis je vojni na prostoru između Save i Kupe u kasno ljeto 1573. Tako će Klaić:

¹⁵ Za ekstenzivan popis tih djela v. mrežnu bazu *Antitursica iterata* koju je sastavio Neven Jovanović (<http://temrezah.ffzg.unizg.hr/antitursica-biblio.html>; pristupljeno 03. 03. 2021). Jovanovićev osvrt na kriterije i probleme u uspostavi korpusa, kao i detaljna žanrovska analiza prikupljenog materijala, nalaze se na: <http://croala.ffzg.unizg.hr/antitursica/antitursica.html>; pristupljeno 03. 03. 2021 (za tiskanu verziju v. N. Jovanović, »Antitursica iterata – ponovni pogled na hrvatsku renesansnu protutursku književnost«, CM XXV (2016), 101-146.

¹⁶ V. V. Rezar, »Epilij *Topographia divi Hieronymi sacelli* Gilberta Grinea (izdanje, prijevod i komentar)«, CM XXIX (2020), 19-45. Za Rozanovićevu odu naslovljenu *In magna navali victoria* v. Petrus Gherardius, *In foedus et victoriam contra Turcas iuxta sinum Corinthiacum Non. Oct. MDLXXI partam poemata varia*, Venetiis, 1572, 416-420.

Slika 1. Koncept Wurfelove diplome ovjenčanog pjesnika
 (Vienna, HHSt Archiv, Reichshofrat, Privilegia varii generis Latinae
 expeditionis, Fz. 1, Nr. 4, f. 1r)

Hic det ut Imperij felix modereris habenas,
Et pycos possis vis numerare dies.

ELEGJA.

In Victoriam quam S. S. Sed. Draconit
Ejus Zagrabien' habuit
de Turcis apud
Glynam finit.

Εἶπέ μοι ὦ ρυσὴ (κέρη δὲ εἰπέριον εἶδος),
ἐνθάδε τίς μάχης; τίς κληῖθ; πῶς μάχη;
ἠδ᾽ ἄλ' ἴσως γλῆνῶν πόλεμος βαδυκέρωνος ὄχθας,
δαρῆσις ἐν κοκκίνοισι καὶ νεμέσι σκιερῶν.
Ἐνθάδε τυροκομῶν λαοὶ πάρος αὐτῶν ἐδύνθον,
καὶ χεῖρ' αὐτῶν λαοὶ ὀλεσθῶν ὄσθον.
τῶν ἰατρῶν πινυθῶν καὶ ἐξέθρονά, θυμῶν ἀγέμων
ἰδρυτικῶν ποιητῶν ἴσως εἶδε φρεσῶν.
εἶδε καὶ ἑξαπῆνῶν βυλλῶν τῶνδε ἑκάθε θυμῶν,
ἐμπλοσῶν μὴ ἄλλο δόλοισι καὶ χέτλιθ' ἔχθρῶν
εἶλθε δὲ λαοὶ βυλλῶν τῶνδε αὐδαβῆνῶν.
εἶλθε καὶ ἐν κληῖθ' μακρῶν καὶ δύρασι δῆνῶν,
ἀλλῶν ἀχρητικῶν ἀλλῶν ἀντιβροθῶν.
ἀλλῶν ἀμεταρῶν, ἑλῶν, δροῖτολῶν, ἀγύμων
ἴσως χεῖρ' αὐτῶν καρπύλα ἴσως φέρων.
ἠσθῶν μάγονας, τε καὶ ὠνομηθῶν ἔργων ἀρκῶν,
ἡματέρον μαρῶν τῶνδε χεῖρ' ἀρεθῶν.
ἀλλὰ θεὸς χεῖρ' αὐτῶν φίλων ἔσχεπε χεῖρ' αὐτῶν,
καὶ παρέων πῶμαθῶν χεῖρ' ἀλλοθῶν ἔλω.

Slika 2. Wyrffelova grčka elegija (Budapest, Országos Széchényi Könyvtár, Fol. Lat. 3606/2, f. 31v).

Koncem srpnja javlja [Maksimilijanu, op. a.] Drašković kako će Turci podsjesti samu Hrastovicu. Ali Turci pustili su ovaj put taj grad na miru, pa su u prvoj polovici kolovoza provalili u krajeve među Kupom i Savom. Budni ban sretno ih je prisilio na uzmak i o tom 16. kolovoza obavijestio kralja Maksimilijana. Taj je nato 31. kolovoza bana pohvalio što je on, »kad su bosanski Turci netom (nuper) udarili na onaj otok što se prostire među Savom i Kupom, stvar tako brižno udesio da su Turci mogli tek malo štete nanijeti, već su bili prisiljeni uzmaknuti, odvevši malo ljudi i spalivši nekoliko kuća«. ¹⁷

Evidentno je da u citiranom odlomku Klaić svoju naraciju temelji na doslovnu prijevodu odlomka Maksimilijanova pisma Draškoviću, a ono se pak, izvjesno je, referira na prethodni Draškovićev ratni izvještaj Maksimilijanu: valja dakle pretpostaviti da je i sam Drašković mjesto sukoba dviju vojski u svojem izvještaju opisao kao »otok između Save i Kupe«, ne navodeći preciznije mjesto samoga boja. Iako se dakle ne spominju ni Glina ni potpuni slom turskih snaga – dapače, čini se da su pri povlačenju Turci za sobom odveli čak i nešto plijena – sva je prilika da upravo u ovom realističnijem »službenom« viđenju vojnih okršaja iz kolovoza 1573, na prostoru kojim protječe i rijeka Glina, valja prepoznati događaj o kojem euforično na latinskom i na grčkom pjeva Wyrffel.

Napokon, implicitnu potvrdu da je godina sastavljanja dviju prigodnica upravo 1573. nudi i pjesnikovo obraćanje caru Maksimilijanu na početku latinske elegije, gdje mu prije opisa boja s Turcima na Glini radosno poručuje da je s olakšanjem primio vijest o tomu da je car uspio ozdraviti od teške bolesti. ¹⁸ Sam za sebe taj podatak i ne bi bio od velike pomoći, da nije monografije *De morbis Venereis*, prvog velikog medicinskog priručnika o liječenju sifilisa i veneričnih bolesti Jeana Astruca: ondje je, naime, zabilježeno da je teško oboljela cara Maksimilijana u vrlo kratkom roku i suprotno svim očekivanjima talijanski liječnik Girolamo Mercuriale od sifilisa izliječio upravo 1573! ¹⁹

Hunc [sc. Mercurialem] Imperator Maximilianus II, ancipiti morbo implicitus, anno 1573, ob famae celebritatem, ad se accersivit. Si fides adhibeatur auctori orationis funebris Hieronymi Mercurialis, »vix ille curationem aggressus est, cum praeter omnium expectationem, summa et Imperatoris et Imperatoriae curiae admiratione, valetudinem consequitur Imperator«.

¹⁷ V. Vjekoslav Klaić, *Povijest Hrvata* (knjiga peta), Nakladni zavod MH, Zagreb, 1985, 380.

¹⁸ V. **Appendix 1**, *Elegia ad Caesarem*, vv. 1-30.

¹⁹ V. Ioannes Astruc, *De morbis Venereis libri novem* (t. 2), Venetiis apud Thomam Bettinelli, 1748, 270-271.

Za posljednji segment kontekstualizacije ostavljamo pokušaj odgovora na možda i najzanimljivije pitanje: kako to da o malo poznatom vojnom srazu Hrvata i Turaka na Baniji, u godini koju naša historiografija pamti prvenstveno po seljačkoj buni što ju je isti taj ban Drašković krvavo ugušio nekoliko mjeseci prije bitke s Turcima na rijeci Glini, svjedoči učeni pjesnički ogled na latinskom i grčkom koji je teško ili nikako objašnjiv unutar danas poznatog kulturološkog okvira u kojem nastaje? Odgovor na to pitanje skriva se iza identiteta samoga autora, a on je uspio ostati nepoznanicom sve do našega vremena, baš kao i njegova učena poezija na grčkom. Shvaćanje pozadine ovog neobičnog pjesničkog čina moguće je tek nakon potpune identifikacije njegova autora, a to nije pošlo za rukom ni domaćim ni stranim autorima koji su dosad pisali o Georgu Wyrffelu.

3. Autor

Prva domaća biobibliografska natuknica uopće o Wyrffelu ona je Adama Baltazara Krčelića: on je u spisu *Scriptorum ex regno Sclavoniae a seculo XIV. usque ad XVII. inclusive collectio* u natuknici *Georgius Wyrffel* zabilježio sljedeće:²⁰

Zagrabiae natus educatusque a Germanis parentibus factusque presbyter, ob ingenii praestantiam et studium non vulgare, maxime ob cultam poësim Eccl. Zagr. canonicatum est consecutus sub Mathia Brumano episcopo Zagrabiensi fuitque simul parochus areae capitularis et post Antonium Vramecz archidiaconus Varasdinensis. Carmen illius sapphicum, reimpressum in Hist. Eccl. Zagr. a pag. 252. anno 1572. editum est Viennae Austriae ex officina Gaspari Stainhoferi. Drama vero Hevonomus, quo bona educatio pro conditione status et vocationis svadetur, exstat in manuscripto.

Krčelić, dakle, Wyrffela predstavlja kao rođenog Zagrepčanina njemačkih korijena, kanonika zagrebačkog Kaptola i učenog pjesnika koji se, osim svojom rukopisnom dramom *Hevonomus*, naročito istaknuo svojom tiskanom latinskom pohvalnicom, a riječ je o odi od 43 safičke strofe posvećenoj također biskupu Jurju Draškoviću. Tu je odu Krčelić, kako i navodi, nanovo otisnuo u svojem djelu *Historiae cathedralis ecclesiae Zagrabiensis*, a iz njezina je naslova vidljivo da je Wyrffel bio i ovjenčani pjesnik: *Carmen sapphicum ad reverendissimum dominum dominum Georgium Draskovich, episcopum ecclesiae Zagrabiensis, Dalmatiae, Croatiae, Sclavoniaeque Banum, Sacrae Caesareae Regiaeque Maiestatis con-*

²⁰ V. Adam Baltazar Krčelić, *Scriptorum ex regno Sclavoniae a seculo XIV. usque ad XVII. inclusive collectio*, Varasdini, typis Joannis Thomae de Trattnern, 1774, B6.

*siliarium et dominum suum colendissimum Georgius Wyrffel, Poeta Laureatus, Canonicus Ecclesiae Zagrabienensis.*²¹

Ovi su podatci zapravo ono što se u neizmijenjenu i nenadopunjenu obliku pojavljuje u svim kasnijim Wyrffelovim spomenima u domaćoj znanstvenoj literaturi do danas. Tekstova koji su ga spominjali nije bilo mnogo, tako da o Wyrffelu ne postoji niti jedna suvremena domaća leksikonska natuknica, niti je ikad dosad bio predmetom monografske književno-povijesne obrade, već se njegovo ime uzgred spominjalo ponajviše u radovima o dramskom stvaralaštvu u sjevernoj Hrvatskoj.²² Kao kuriozum spomenimo još i to da August Šenoa u romanu *Zlatarovo zlato* (1871) u sceni svečanog ustoličenja Krste Ungnada za bana 1578. uvodi lik kanonika Đure Wyrffela, apokrifno mu pripisujući da je tim povodom »proslavio neznana djela gospodina Ungnada slavospjevom od devedeset safičkih stihova«.

U svakom slučaju, danas, iz pozicije lakšeg pristupa knjižničnim katalozima i bibliografskim bazama podataka, postojeći je biobibliografski okvir za Wyrffela moguće znatno nadopuniti, i to ne samo podatkom o pohvalnicama koje su predmetom ovoga članka nego i informacijom da je 1563. u Padovi tiskano izdanje Wyrffelove pohvalnice sročene povodom Maksimilijanova krunjenja za ugarskog kralja. Nažalost, to je izdanje očito bilo tiskano u vrlo malo primjeraka jer ga je zasad nemoguće pronaći, baš kao i prvo bečko izdanje spomenute safičke ode Draškoviću, koje je bilo teško dostupno već u Krčelićevo vrijeme. Također, u Beču se čuva još jedan Wyrffelov rukopis iz 1572. s posvetnim pismom i 146 adonejskih stihova pohvalne pjesme, koja opet slavi izbor za ugarskoga kralja, ali ovaj put Maksimilijanova sina Rudolfa.²³

Štoviše, na istom je mjestu u Beču pohranjen i jedan Wyrffelov zamašan prijepis djela koje pripada antičkoj grčkoj književnosti. Riječ je o Nonovim *Dionysiaka*, s 48 knjiga i 20426 stihova najvećem sačuvanom antičkom epu uopće: prijepis je, prema vlastoručnoj marginalnoj bilješci, Wyrffel izradio u Augsburgu 1561, prema predlošku iz knjižnice znamenitog bibliofila Johanna Jacoba Fuggera (1516 – 1575).²⁴ Širenje pak pretrage i na druge dostupne baze podataka, kao što je npr. baza grčkih rukopisnih tekstova *Pinakes*, upozorava na još dva Wyrffelova

²¹ V. Adam B. Krčelić, *Historiarum cathedralis ecclesiae Zagrabienensis partis primae tomus I, Zagrabiae*, typis Antonii Jandera, sine anno, 252-256.

²² Duro Körbler je, bez pokušaja nadopunjavanja Krčelićeve biografske natuknice o Wyrffelu, ponovno objavio njegovu safičku odu, zajedno s još jednom prigodnicom u čast biskupa Draškovića koju je sastavio Gašpar Petričević (v. Đuro Körbler, »Dvije latinske pjesme 16. vijeka u pohvalu biskupa, nadbiskupa i potonjega kardinala Đura Draškovića«, *Građa za povijest književnosti hrvatske* 8 [1915], 205-228).

²³ V. Georgii Wyrffel, *Hungaria triumphans de novo rege Maximiliano Aemyliano etc*, Patavii, apud Gratosum Perchacinum, 8. die Septembris 1563. (ff. 6 in 4to); Wien, Österreichische Nationalbibliothek, ms 10016, ff. 4-13: *Georgii Wyrffel Hungariae ad novum suum regem Rudolphum versus adonici*.

²⁴ V. Österreichische Nationalbibliothek Wien, cod. phil. gr. 52.

prijepisa grčkih miscelaneja pohranjena u Münchenu i Rimu.²⁵ Napokon, monumentalni bibliografski projekt *Catalogus translationum et commentariorum* Wyrffela navodi kao autora latinskog prijevoda govora *In consecratione Eulalii* Grgura Nazijanskog, izrađenog 1567. u Regensburgu.²⁶

Zanimljivo, ova vrijedna informacija o postojanju netom spomenutih radova u isti čas je iznenađujuće otežavajuća okolnost za uspostavu Wyrffelove upotpunjene biobibliografske natuknice. Naime, problem u povezivanju tih prijepisa sa zagrebačkim pjesnikom pojavljuje se nakon pogleda u specijalizirane kataloge grčkih prepisivača, gdje uz ime Georga Wyrffela, prepisivača spomenutih rukopisa, stoji i pojašnjenje: *Sacrae Theologiae doctor et monachus Bavariae*.²⁷ Nejasnoću dodatno povećavaju uvidi u literaturu o povijesti dvorske biblioteke bavarskog vojvode Alberta V. u Münchenu, gdje je zabilježeno da je Georg Wyrffel, kanonik münchenske katedralne crkve podrijetlom iz Ulma, doktor teologije i vojvodin savjetnik, sredinom 1574. pri osnutku biblioteke započeo s katalogiziranjem grčkog fonda i ondje kao knjižničar i prepisivač ostao angažiran do kraja desetljeća.²⁸

Ovi navodi zapravo stvaraju dojam da su u isto vrijeme u Zagrebu i u Münchenu bila aktivna dva kanonika i grecista istog imena, pri čemu je jedan bio više okrenut prepisivačkoj djelatnosti, a drugi pjesništvu. Dapače, ovi su podatci toliko nepovezivi uz lik jedne osobe da recentna opsežna monografija o ovjenčanim pjesnicima Svetog Rimskog Carstva natuknicu za ime *Georgius Würffel* (Georgius Wijrfelius, Wyrfel), nakon podatka o tome da ga je lovorom ovjenčao car Maksimilijan II. u Beču dne 3. 11. 1568, oblikuje na sljedeći način:

Canon at Zagreb, a position he already held at the time of his laureation. The diploma is in Vienna HHSt A, Reichshofrat, Privilegia varii generis Latinae expeditionis, Fz. 1, Nr. 4, Privilegia poetae laureati. He is not to be confused with his namesakes, the Ingolstadt printer and bookseller Georg Wyrffel (Wyrffel, died after 1509), or the Munich canon, librarian and ducal counsellor, attested 1574, born at Ulm.²⁹

²⁵ To su rukopisi u Bayerische Staatsbibliothek u Münchenu (Cod. grec. 071) i u Biblioteca Casanatense u Rimu (ms. 1273, olim G. IV. 2).

²⁶ V. *Catalogus Translationum et Commentariorum: Medieval and Renaissance Latin Translations and Commentaries (Annotated Lists and Guides): Vol. II*, ur. Paul Oskar Kristeller i Edward Cranz, Washington, 1971, 157-158.

²⁷ V. Maria Vogel i Victor Gardthausen, »Die griechischen Schreiber des Mittelalters«, *Beiheft zum Zentralblatt für Bibliothekswesen* 33 (1909), 442.

²⁸ V. Otto Hartig, »Die Gründung der Münchener Hofbibliothek durch Albrecht V. und Johann Jakob Fugger«, *Abhandlungen der Bayerischen Akademie der Wissenschaften* (XXVIII. Band, 3. Abhandlung), München, 1917, 69.

²⁹ V. John Flood, *Poets Laureate in the Holy Roman Empire: A Bio-Bibliographical Handbook*, Berlin, 2271-2272.

Ovo najnovije tumačenje, da u isto vrijeme na različitim krajevima Europe žive i intelektualno djeluju dva kanonika Georga Wyrffela, potpuno je, pokazat ćemo uskoro, netočno: ipak, ova je natuknica u isti čas i ključna za, napokon, točnu interpretaciju identiteta osobe ili osoba koje se kriju iza imena Georg Wyrffel. Ona naime jedina upozorava na postojanje i lokaciju radnog primjerka (koncepta) diplome koju je Georg Wyrffel, zagrebački kanonik, primio od Maksimilijana te 1568. A u toj dosad nigdje objavljenoj diplomi na samom početku stoji sljedeće:

Maximilianus Secundus honorabili, deuoto, nobis dilecto Georgio Wurffelio, Dietenhaimensi Sueuo, Canonico Zagrabieni, Poetae laureato, gratiam nostram Caesaream et omne bonum...

Doznajemo dakle iz teksta povelje da je zagrebački kanonik Georg Wyrffel zapravo rodom Nijemac, iz Dietenhaima, manjeg mjesta u okolici Ulma, odnosno da je osoba, čija je prepisivačka aktivnost prvi put zabilježena 1561. u Augsburgu, pa zatim potvrđeno aktivna kao latinski i grčki pjesnik na zagrebačkom Kaptolu 1572. i 1573, odnosno kao knjižničar i prepisivač aktivan u Munchenu od 1574., jedan te isti Georg Wyrffel. Dapače, moguće je danas odgovoriti čak i na pitanje zašto je i kada Nijemac Wyrffel napustio Augsburg i došao u Zagreb, odnosno kad je i zašto napustio Zagreb i otišao u München.

U rukopisima Vatikanske knjižnice koji čuvaju korespondenciju glasovitog rimskog kardinala i humanista Guglielma Sirleta (1514 – 1585) nalaze se i dosad nepoznata pisma koja su mu 1571. istoga dana uputili i Wyrffel i Drašković, a koja uvelike nude kontekst i razjašnjavaju pod kojim se okolnostima i u kojem razdoblju Georg Wyrffel našao u Zagrebu. Iz Draškovićeva se pisma tako doznaje da je on kao ugarski poslanik na Tridentskom koncilu, prilikom povratka u Hrvatsku 1563, kad je i preuzeo Zagrebačku biskupiju, za sobom poveo mladog i iznimno obrazovanog Wyrffela, i to s idejom da mu taj postane osobnim tajnikom i voditeljem seminarske škole, što ju je prema naputcima Tridentskog koncila trebao organizirati na zagrebačkom Kaptolu:

[...significo Illustrissimae Amplitudini Vestrae] dictum Magistrum Georgium Wyrffelium, et Tridenti cum agerem oratorem apud S. Concilium pro Regno Hungariae, et hic in hisce confinibus Sclauoniae et Croatiae, ubi et Episcopatus et Banatus officium mihi incumbit, in multis negotiis mihi fidelem et probe seruisse, et nunc etiam seruire in secretariatu et rectoratu seminarii, quod superioribus annis apud hanc Ecclesiam meam Cathedralem institui, penes quod tenet sibi a me collatum iam ante annos sex canonicatum, doctrina et virtutibus eius ita promerentibus.³⁰

³⁰ V. Vat.lat. 6180, f. 30r-30v.

Wyrffel je te zadatke obavljao u razdoblju od čitavih deset godina, no iz njegova je pisma kardinalu Sirletu očito da i nije bio najsretniji boravkom u Zagrebu, pogotovo u tako teška vremena stalne turske prijetnje. Uz to, na leđima je nosio i teško breme posla kao što je vođenje škole, što mu nije davalo dovoljno vremena da se više bavi grčkim pjesništvom.³¹ Ipak, o Božiću 1570. uspio je naći nešto vremena i snage i sastaviti nekoliko prigodnica na grčkom te ih poslati kardinalu, inače vrhunskom grecistu:

(...) Multum laboris et vigiliarum et sustinui et sustineo pro communi Ecclesia Christiana Catholica, maxime iam in hisce confiniis ultimis, propaganda et ornanda. (...) Graeca mea carmina in Festum natiuitatis Domini a me scripta et suae Sanctitati exhibita, atque per Illustrissimum Dominum Caraffam Vestrae Illustrissimae Amplitudini ostensa et ab eadem lecta, eidem placuisse etiam nunc gaudeo. Nunc plane opprimor plurimis et magni momenti negotiis, et praesertim docenda iuuentute, ita vt raro scribam Graece.³²

Iz ovog odlomka, dakle, postaje jasno da predstavljena *turcomachia* nije i jedini pjesnički ogled koji je Wyrffel sastavio na grčkom tijekom boravka u Zagrebu. Ovdje spomenute grčke božićne prigodnice za Sirleta nekom će, nadamo se, poći za rukom pronaći u kardinalovoj bogatoj rukopisnoj ostavštini: sada nas potraga za drugim Wyrffelovim grčkim pjesmama dovodi samo još do jedne kratke, ali zanimljive prigodnice. Naime, iz jedinog Wyrffelova tiskanog grčkog epigrama, objavljenog u paru s latinskom prigodnicom na istu temu, uz izdanje komentara Ciceronovih *De officiis* 1569, doznaje se da ga je grčki podučavao znameniti Hieronymus Wolf (1516 – 1580), priređivač spomenutog izdanja i istaknuti filolog koji je danas poznat kao otac bizantologije.³³ Jasna Wyrffelova apostrofa Wolfa kao vlastita učitelja u prvom stihu latinskoga epigrama (*Hunc tibi, praeceptor clarissime, mitto laborem / Quem tua iam nobis docta Minerva*

³¹ Začuđujuće je da se u domaćoj literaturi o osnutku sjemeništa i škole pri zagrebačkom Kaptolu Wyrffel ne spominje, a prvi dokument koji se tiče rada škole datira tek iz 1579. V. Ivan Škreblin, »Odgov i nastava u zagrebačkom sjemeništu 1578 – 1900«, *Kulturno-poviestni zbornik Zagrebačke nadbiskupije*, Zagreb, 1944, 673-704; Antun Ivandija, »Zagrebačka crkvena (katedralna) škola prije osnutka Isusovačke gimnazije«, u: *Povijest katoličkog bogoslovnog fakulteta u Zagrebu*, ur. Antun Ivandija, Zagreb, 1969, 325-336; Iva Mandušić, »Pater patriae et pauperum: Juraj Drašković i oblikovanje novih crkvenih, obrazovnih i kulturnih prilika u hrvatskim zemljama nakon Tridentskoga koncila«, *Tridentska baština: katolička obnova i konfesionalizacija u hrvatskim zemljama. Zbornik radova*, ur. Zrinka Blažević i Lahorka Plejić Poje, Matica hrvatska, Zagreb, 2016, 141-155.

³² V. Vat.lat. 6191 (pt.1), f. 16r.

³³ V. Hieronymus Wolfius, *Marci Tullii Ciceronis libri tres De officiis una cum commentariis*, Basileae, ex officina Hervagiana, 1569, 750.

dedit) kontekstualizira susljedne grčke stihove pohvale Wolfove učenosti, kojoj se Wyrffel divi jer joj je očito svjedočio iz prve ruke:

Εἰ τόδ' ἔπος πρόπαλαι νημερτὲς ἔειπεν ἀοιδός,
 Οὐ θάνατος πυκινὰς βλαπτέμεν οἶδε φρένας,
 Βόλφιε, σὺ ζώσεις αὐτὸς παναγήραος αἰέν,
 Οὐ γὰρ σὲ μοῖρα κακὴ βλαπτέμεν οἶδε μόρου.
 Εἰ γὰρ καὶ ἢ κτήσις σταθερὴ σοφίης τ' ἀρετῆς τὲ
 Οὐλύμπον δύναται δόμμεναι [*sic!*] ἡματίοις,
 Οὐλύμπός σοι νῦν ἐστὶν τε καὶ ἔσσεται οἶκος·
 Οἶκον ναιήσεις σὺν μεγάλοισι θεοῖς.³⁴

Wyrffel je, razvidno je nadalje iz pisama, obilato koristio prigode za izbivanja iz Zagrebačke biskupije, a najčešće je to činio pod izlikom svojeg dodatnog intelektualnog usavršavanja, zbog čega je na Kaptolu stekao i neprijatelje, kojima nije odgovaralo da u tolikoj mjeri bude oslobođen svojih redovnih obaveza.³⁵ Tako je, može se rekonstruirati, proveo neko vrijeme upravo u Rimu, pri Njemačkom kolegiju (*Collegium Germanicum*), na studiju koji je 1575. okrunio doktoratom u Bologni. O tomu svjedoči dosad neobjavljena rukopisna kronologija Bolonjskog kolegija (*Collegium Illyro-Hungaricum Bononiae*), koji su od njegova osnutka 1553. pohodili najtalentiraniji mladi bogoslovi Zagrebačke biskupije, a u vrijeme Wyrffelova vođenja kaptolskog seminara u Zagrebu i budući biskup zagrebački Petar Herešinečki (zabilježen kao rektor kolegija 1570), zatim budući biskup pečujski i zagrebački Nikola Stepanić Selnički (zabilježen kao gojenac kolegija 1573) i budući zagrebački biskup Gašpar Stankovački (upisan u kolegij 1574).³⁶ Taj zapis ujedno tumači ranije spomenute Wyrffelove titule o kojima se nije znalo

³⁴ Ako po istini davno pjesnik za sebe reče –
 Nikada neće mi smrt talenta ništiti plod –
 Onda ćeš, Wolfe, Ti sam živjeti doista vječno:
 Sudbina neće Ti zla nikada donijeti smrt.
 Ako vrlina i mudrost, što u Tebi čvrsto se drže,
 Smrtnike mogu na dar vinut u olimpski vis,
 Olimp je Tebi već dom i bit će Ti zauvijek kuća:
 Ondje ćeš bozima drag vječno prebivati Ti.

³⁵ V. spomenuto Draškovićevo pismo, Vat.lat. 6180, f. 30r-30v.

³⁶ V. Georgius Patachich, *Gloria Collegii Ungaro-Illyrici Bononiae fundati sub cura venerabilis Capituli Almae Cathedralis Ecclesiae Zagrabiensis*, 1699, 1-38; Damir Barbarić, »Bolonjski Ugarsko-Ilirski zavod u kulturnoj povijesti Hrvatske«, *Prilozi* 27-28 (1988), 55-76. O visokoj razini humanističkog obrazovanja koje su posjedovali Wyrffelovi sjemeništarci svjedoči opis bitke kod Petrinje Nikole Stepanića Selničkog; v. Vlado Rezar, »Opsada Petrinje (1596.) u spisu Nikole Stepanića Selničkoga«, *Petrinjski zbornik* 1 (1998), 29-49.

u domaćoj literaturi, a uz njegovo se ime vežu u ranije spomenutim njemačkim izvorima:

1575: (...) Eodem anno reverendus dominus Georgius Wirffelius, serenissimi ducis Bauariae in spiritualibus consiliarius, rediens Roma hic Bononiae lauream doctoralem in theologia accepit.³⁷

Uza sve to, Wyrffel je, moguće, tijekom zagrebačkog angažmana boravio i u Regensburgu, gdje je 1567. preveo ranije spomenuti govor Grgura Nazijanskog, odnosno u Beču, gdje je 1568. postao *poeta laureatus*. U svojim nastojanjima da trajno napusti Zagreb očito je uspio tek krajem 1573: naime 1574. zatječemo ga na novoj dužnosti u Münchenu.³⁸

4. Zaključak

Na ovom mjestu, čini se, napokon na svoje mjesto dolazi i posljednji komadić kontekstualizacijske slagalice za Wyrffelov pjesnički *tour de force* s kraja ljeta 1573, poduzet nakon bitke na Glini, odnosno – možda još i važnije s obzirom na Wyrffelove profesionalne ambicije – nakon Maksimilijanova čudesnog ozdravljenja tijekom iste godine. Sva je prilika da je Wyrffelov učeni pjesnički ogled imao prvenstvenu namjenu impresionirati cara i potaknuti ga da za talentiranog pjesnika nađe prikladniji angažman negdje u Njemačkoj, a tek onda u versificiranoj formi obavijestiti cara o bitci o kojoj ga je on sam, kao Draškovićeve tajnik i voditelj njegove korespondencije, ionako već službeno bio obavijestio u spomenutom pismenom dopisu od 16. kolovoza.³⁹ U tome je, reklo bi se, zaista i uspio, a bilo

³⁷ V. *Chronologia Illustrissimi Collegii Illyro-Hungarici Bononiae fundati*, Arhiv HAZU, IV. c. 8, p. 29.

³⁸ Za sljedećih desetak godina vijesti o Wyrffelu škrte su, no može se ipak rekonstruirati da je 1579. dogovorio vođenje četvrte godine seminara u Salzburgu, no nema podataka da je službu uistinu i preuzeo. Od 29. ožujka 1581. do 24. travnja 1585. župnik je crkve sv. Martina u Eisenstadtu: ondje je od kapelana prijavljen da uz sebe ima ženu. U Eisenstadtu je 1585. ili 1586. i umro. Za epizodu u Salzburgu v. Roland Peter Kerschbaum, »Die Verhandlungen zur Gründung eines Salzburger Priesterseminars und seine Entstehung: Ideal und Wirklichkeit eines katholischen Reforminstituts am Ende des 16. Jahrhunderts«, *Mitteilungen der Gesellschaft für Salzburger Landeskunde* 138 (1998), 46; 89. Za boravak u Eisenstadtu v. Josef Rittsteuer, »Pfarrer Hoffmann von Eisenstadt (1586 – 1595): Ein Beitrag zur Geschichte der Landeshauptstadt«, *Burgenländische Heimatblätter* 12 (1950), 66-76; mrežna stranica http://www.atlas-burgenland.at/index.php?option=com_content&view=article&id=424:eisenstadt&catid=9&Itemid=101 (pristupljeno 06. 03. 2021)

³⁹ Ranije spomenuto Draškovićevo i Wyrffelovo pismo, oba upućena kardinalu Sirletu na dan 9. veljače 1571, ispisana su istom, Wyrffelovom rukom: može se pretpostaviti da

kakvo drugo, »romantičnije« tumačenje, da je, može biti, za ekskluzivnim jezičnim medijem posegnuo da zabavi učene drugove pri zagrebačkom kaptolskom zboru ili da nadahne svoje mlade sjemeništare da još više prionu učenju grčkog, bilo bi manje uvjerljivo. Grčka će pismenost, naime, na ovim prostorima zaživjeti ipak nešto kasnije, kad će ju, s osnutkom zagrebačkog Isusovačkog kolegija 1607, sustavno početi njegovati isusovački *ratio studiorum*.

Članak završavamo objedinjenim sažetim prikazom novootkrivenih biobibliografskih podataka, koji može poslužiti kao okvir za prvu modernu leksikonsku natuknicu o Wyrffelu.

Iako postojeće domaće i strane biografske natuknice o Georgu Wyrffelu (u rukopisima i tiskanim izdanjima još i Vurffel, Würffel, Würffl, Wyrffelius, Vurffelius, Virffelius) upućuju na postojanje dvije različite osobe istog imena istovremeno aktivne u Njemačkoj i Hrvatskoj, riječ je ipak o jednom te istom čovjeku. Wyrffela (Ulm, o. 1535 – Eisenstadt, o. 1585) najprije 1552. bilježe matrikule Sveučilišta u Ingolstadt, a početkom 1560-ih pojavljuje se kao prepisivač grčkih rukopisa u biblioteci obitelji Fugger u Augsburgu (Nonova *Dionysiaka*, 1561, Österreichische Nationalbibliothek Wien, cod. phil. gr. 52). Iako je potekao iz protestantskog okruženja, Wyrffel crkvenu karijeru započinje kao katolički svećenik u Hrvatskoj. Juraj Drašković (zagrebački biskup 1563 – 1578) dovodi ga s Tridentskog koncila u Zagreb, gdje od 1563. do 1573. djeluje kao kanonik i voditelj novoosnovanoga sjemeništa i kaptolske škole i kao Draškovićev osobni tajnik. Kao latinski pjesnik Wyrffel postaje *poeta laureatus* u Beču 3. studenog 1568, a tijekom svoje zagrebačke službe započinje studij teologije u Rimu na *Collegium Germanicum* i za to vrijeme surađuje s tamošnjim poznatim grecistom, kardinalom Sirlenom (1514 – 1585). Doktorat iz teologije stječe 1575. u Bologni: nešto ranije napušta zauvijek Hrvatsku i vraća se u Njemačku, gdje postaje savjetnikom bavarskog vojvode Alberta V. i knjižničar zadužen za grčke rukopise u vojvodinoj knjižnici, upravo proširenoj bogatim fondom augsburške biblioteke Johanna Jakoba Fuggera. Napokon, posljednje godine života proveo je kao župnik u austrijskom Eisenstadtu (1581 – 1585). Wyrffel se javnosti predstavio kao prigodni pjesnik na oba klasična jezika. I dok mu latinski opus, petstotinjak stihova u raznim metrima, formalno-sadržajno ne izlazi iz konvencionalnih pjesničkih okvira, ovdje pobliže predstavljena Wyrffelova elegija na starogrčkom jedinstven je primjer pjesničke obrade tursko-hrvatskih sukoba na drugom jezičnom mediju humanizma. Iako sadrži određen broj ortografskih i morfoloških nepravilnosti, pjesma je sastavljena uz mnoštvo homerskih jezičnih reminiscencija i upućuje na autorovu temeljitu klasičnu filološku naobrazbu i spretnost u tvorbi grčkih stihova. Dapače, prema njegovu jedinom tiskanom grčkom epigramu (Ciceronis *De officiis*, 1569) jasno je da je Wyrffel grecističku poduku primio od slavnog njemačkog helenista i oca

je Wyrffel kao biskupov tajnik, osim što ih je pisao, u velikoj mjeri i sadržajno sastavljao Draškovićeve službene dopise.

bizantologije Hieronyma Wolfa (1516 – 1580). Obojica vrhunski obrazovani humanisti, Wyrffel i Drašković bili su stožer oko kojeg je u to doba okupljen prvi kasnohumanistički kulturni krug na zagrebačkom području: uz spomenutu dvojicu krug su činili i Nikola Stepanić Selnički (1553 – 1602), Gašpar Petričević od Miketinca (umro 1602) i Antun Vramec (1538 – 1588).

Appendix 1

Országos Széchényi Könyvtár, Fol. Lat. 3606/2., ff. 30-31v

(30) Elegia ad Caesarem

Vt mea Musa tuo fractas in corpore vires
 Sensit et in morbum te, pie Caesar, agi,
 Ingentes subito luctus ex luctibus hausit,
 Et caepit lachrymis maesta rigare genas. 5
 Quin iam latiflui fragosa ad flumina Sauī,
 Hic ubi consueuit ducere laeta choros,
 Hic ubi consueuit Phaebęo ludere cantu,
 Perpetuo in laudes offitiosa tuas,
 Abiecit pedibus solitos cantusque chorosque
 Et iacuit syluis abdita maesta diu. 10
 Maesta iacens Sauī compleuit fletibus undas,
 Hinc Sauus creuit, creuit et hinc Colapis:
 Hinc ingens fluuius nimium nostra arua rigando
 Speratas fruges mergere caepit aquis.
 Nunc, quia dii faciles, quorum tibi numina curae, 15
 Quos semper summa cum pietate colis,
 Pellentes rigidos tam sacro a corpore morbos
 Consuetas uires restituere tibi,
 Laetitia ingenti rursus mea Musa resultat,
 Et risu abstergit candidiore genas. 20
 Nunc festiua choros rursus ducit pede fausto,
 Et uarium uario carmine ludit opus.
 Caesaris imperium faelix longumque precatur,
 Atque huius laudes offitiosa canit.
 Obscuris nemorum latebris egressa per arua 25
 Educit clara lampade solis equos:
 Hinc laxae Sauī Colapisque reguntur habenae
 Atque iterum iustis arua rigantur aquis.
 (30v) Hinc fruges crescunt, hinc formosissimus annus

Surgit, et in campis omnia risus habet.	30
Omnia risus habet, tu etiam, fortissime Caesar, Ride, dum redeunt fortia membra tibi, Dumque et Illyricis heroibus arma sequutis In rigidos Turcas vis rediuiua redit.	
Praesulis auxilio, quo nunc Zagrabia gaudet, Illyricis laeto sydere surgit honos: Turca iacet spretus, campo deuictus aperto, Nil ualet insidiis, nil ualet ille dolis.	35
Consiliis Praesul noster prudentibus obstat, Et quos Turca struit, destruit arte dolos.	40
Saepius hostis atrox, vt nos crudelibus armis Perderet, has illas caepit adire uias. Glyna mihi testis, nantum quae corpora uexit, Quae rapido uoluit gurgite Turcogenas.	45
Suntque uicinae syluae, nemora omnia circum, Quae nobis possunt addere rite fidem: Namque suis oculis uiderunt agmina Turcae In nos quae larga ducta fuere manu.	
Caetera nunc taceam; Glynae uada transiit hostis, Vnde piis mouit praelia Christicolis.	50
Glyna uiam Turcae porta monstrauit aperta, Glyna ouibus Christi maxima damna tulit. Glynam igitur noster Praesul nunc claudere fecit, Et sic Christiadum rite leuauit onus.	
Hoc non ferre potens hostis clam milite forti Venit claudentum quo remoretur opus. Venit et ingenti strepitu immensoque furore Aggressus nostros horridus ore fremit.	55
(31) Aggreditur nostros: nostri se sistere contra Et se defendunt qua ratione queunt.	60
Certatum pariter longo certamine pugnae, Mars bello accensus caecus utrinque furit. Tunc uideas quis sit nostri furor improbus hostis, Vt cupiat Christi perdere Marte gregem, Tunc uideas quae sit pietas, quae cura penatum, Que probitas animi ciuibus Illyricis.	65
Pro patria pugnant, pugnant pro nomine Christi, Pro pietate sua tanta pericla ferunt. Intrepidis animis pugnant: mens conscia recti Pectoribus magnum robur adesse facit.	70
Hincque faelices pugnant, hinc impius hostis	

Confusus tremulo pectore terga rotat. Hinc Getici capiuntur equi, capiuntur et hostes, Hinc diues nobis palma uenit spoliis.	
Palma uenit nobis, crudelis uincitur hostis, Et uictus duro carcere clausus adest, Carceribus clausus, uinclis conuincitur arctis, Et paenas soluit pro impietate sua.	5
Sentiat hoc fatum, Christi qui nomina temnit, Quem de Christiadam sanguine praeda iuuat, Quem stimulat nostri sitis insaturata cruoris, Qui nobis infert flebile Martis opus.	80
Nos uero Christi tutis qui fidimus alis, Perpetuo maneat prospera palma, precor. Sic Deus a nobis gratis cantabitur hymnis, Qui in bello nostras dirigit ipse manus, Quique te nobis seruat, sanctissime Caesar, Qui tibi dat Pylīi tempora longa senis.	85
(31v) Hic det, ut imperii faelix modereris habenas, Et Pyleos possis bis numerare dies.	90

Elegija za Cara

Muza kad nasluti moja slabost Tvog slomljenog tijela, Bolest da stade na put, pobožni Care, sad Tvoj, Silna je obuze tuga kad žalost opazi svukud, Suzama nakvasi tad pretužan obraz si svoj.	5
Uzduž obala Save, što teče glasna, širòka, Ondje gdje obično zna radostan plesati ples, Ondje gdje obično zna i pjevati Febove pjesme, Vazda spremna na to, Tebi da iskaže čast, Pjesme i kola sad nema što bijahu navika stalna: Skrila se u šumski gaj, shrvanu tišti je bol.	10
Shrvanu bol je tišti, pa suzama napuni Savu: Podiže Savin se tok, vodotok Kupin, gle, vri. Zbog toga silna baš rijeka natopi polja nam odveć, Ništiti ruku nam trud voda je krenula tad.	15
Ipak, bogobožazan bio si vazda, pa sada Bog Ti je pobožnu sklon – velik Ti pokaza žar: Bolest tu strašnu otjera dalje od tijela Ti svetog, Vratiše snage se već što si ih imao zdrav.	

Silno sad sretna poskakuje Muza iznova moja, Suze joj posuši smijeh kojemu vraćen je sjaj.	20
Radosno opet kolo već vodi korakom sretnim, Pjesmama raznim zna slaviti svaki Tvoj čin. Sada pak moli za sretno i dugo vladanje Cara, Pohvali njegovoj sav revno svoj žrtvuje trud.	25
Šumu napusti mračnu što skrovište bješe, a na što Polja obasja sjaj sunčevih kola zbog nje. Zbog toga Savu i Kupu tok sad obuzdan krasi, Poljima opet je dan prikladan vodeni dar. Zbog toga usjevi rastu, najljepše godišnje doba Bliži se, posvuda smijeh poljima odzvanja svim.	30
Posvuda odzvanja smijeh, pa i ti, najveći Care, Nasmij se dok Ti se moć vraća u udova sklop I dok se hrvatski junak, mačem što ratuje protiv Turčina okrutnog tud, oživljen vraća u boj.	35
Otkad se Zagreb veseli da biskup ga Drašković štiti, Zvijezde su sretno čast hrvatsku digle u vis. Turčin sad prezren leži, sred polja ravna, gle, skršen, Prijevarnom zasjedom – jok – neće ostvariti cilj. Razborom svojim naš mu biskup planove kvari, Turčin što zamisli tad, vješto mu pomrsi on.	40
Više je puta dušmanin okrutni pošao ljuto Ovud-onud na nas da bi nam zadao smrt. Svjedok sad mi je Glina, što tijela im maticom nosi, Turčina njezin je vir zauvijek odnio brz.	45
Obližnje šume također, gajevi što ih je ukrug, Isto svjedočiti baš moći će uvijek za nas. Svojim su očima naime vidjeli Turaka čete, Kolik im bijaše broj kada nagrnuše tud. Toliko tek ću Ti reći: Glinu prijeđoše rijeku Pobožan Kristov puk da bi porazili tad,	50
Glina im nuđaše široko otprta vrata za napad, Glina za kršćanski tor spremaše sigurnu smrt. Glinin zbog toga gaz taj dade zagradi biskup, Kako bi Kristov puk lišio bremena zla:	55
Ovo ne otrpi Turčin, krišom tad s četama snažnim Dođe da uspori rad što ga se lati naš zdrug. Dođe pa štropotom silnim i ljutit od beskrajna bijesa Udri uz stravičan krik, žilama ledi se krv. Udara naše: naši pak nasuprot spremaju otpor, Brani tad život svoj svak, umješno kako već zna.	60

Dugo se bitka bije a da se ishod ne znade,
 Pobjedu neće da dà bojem tim raspaljen Mars.
 Vidjeti moglo se dušmanin kakvim se napaja gnjevom,
 Kristovo stado bi rad poslao ravno u smrt.
 Vidjeti moglo se ljubav za Boga i ognjište kućno, 65
 Kakav Hrvata je duh, koliko čestit i prav.
 Ratuje Hrvat za dom, za Kristovo ratuje ime,
 Silnu pogibelj ti on pobožan podnosi sav.
 Ratuje odvažna srca, duh mu pravednost krasi,
 Otud je snaga ta sva što mu ispunjava grud. 70
 Zato i sreća ga prati, zbog toga dušmanin kleti
 Leđa okreće sad, udara smušen u bijeg.
 Zato i konja zarobi turskog, i dušmanin šaka mu pade,
 Zato je pobjede dar toliki osvojen plijen.
 Pobjeda pripade nama, svladan je dušmanin surov, 75
 Dopao njega je rešt, zarobljen čuči u njem.
 Zarobljen u njemu čuči dok lanci ga vezana drže,
 Zasluži kaznu baš svu, bezbožan bio je, znaj.
 Takva nek sudba je svakom tko ne štuje Kristovo ime,
 Komu je kršćana krv najdraži mogući plijen, 80
 Onom kog potiče beskrajna žeđ za hrvatskom krvlju,
 Onom tko započe rat što nas je rasplako sve.
 Nama pak sigurnim jer smo u toplome naručju Krista
 Pobjede neka je znak, molimo, vazda uz nas.
 Boga će himni naši slaviti zahvale puni, 85
 Ovaj smo dobili boj jer nas je vodio on.
 I Tebe čuva nam Bog, svetosti prepuni Care,
 Godina daje Ti broj Nestor što doživi tad.
 Uz to nek dà i da uzdama carstva upravljáš sretan,
 Nestor što doživi tad, množio Ti to sa dva!

Appendix 2

Elegija o pobjedi časnog biskupa zagrebačkog Jurja Draškovića nad Turcima
 na rijeci Glini

Kaži mi, Muzo – Zeusova kćeri, jer kazati znadeš –
 Kakva je nevolja sad, posvuda metež i boj?
 Ovdje, vrh obala duboke rijeke, valovite Gline,
 Gustiš grmovit je to, vazda sjenoviti gaj,

Ovdje su nedavno turske čete podigle tabor, Naum im proći je tud, ništiti kršćanski rod.	5
Silne baš mudrosti čovjek, razborit u srcu usto, Ilirski pastir svet na prvu opazi to, Opazi to i odluku srce mu dōnese smjesta: Šiljatim kolcima sad puniti Glinin je tok.	10
Tako i učini biskup. Lukav tad dušmanin njegov Dođe u želji da toj odluci umanji moć: Dode zastrašujuć kopljima svojim drvenim, dugim, Kopljanik, resi ga bijes, oklopom zaštićen sav, Okrutnik, žedan za krvlju, poguban, ratnik bez straha:	15
Strijele odapinje luk, meta mu Kristov je puk. Započe rabotu Aresa boga, ratova gladan, Želja mu oružjem tim kršćane slati u grob. Rukama ipak Bog tad Kristov zakrili narod, Stade on u bojni red Kristovoj sljedbi uz bok.	20
Narode dragoga Krista, u srcu nek ti je radost, Turskoj vojsci svoj kucnuo smrti je čas. Turska vojska zauze mjesto u Hadovu domu, Škoditi neće ti već ko što joj navika bje. Raduj se, narode Kristov dragi, pjesme sad pjevaj, Pjesmi nek tema je Bog, veseo neka je svak.	25
Tako ću i ja, uz tebe radosti sveudilj prepun, Pustiti slavljenja krik Bogu što svima je kralj: Čast i slava, o Bože, i bila ti vječita hvala, Pobjedom svršiti boj dao si znati nam ti.	30

An elegy on the victory of the reverend bishop of Zagreb Georgius Drascovith
over the Turks at the river Glina

Tell me, Muse – daughter of Zeus, thou knowest to tell / what adversity, commotion and fray does this happen to be? / Here, above the shores of the deep and rolling Glina river, / in the boscage and shady grove, / here have the Turkish troops recently made camp, / where they started to destroy Christianity. / Very wise and full of prudence, / a holy Illyrian shepherd noticed it, / he noticed it and in his heart decided / with spiked pales to fence the course of Glina. / Thus he did. But the cunning and cruel enemy / came to foil that decision, / arriving dauntingly with his long wooden spears - / a wild spearbearer in full armour, / cruel, bloodthirsty, death-dealing, a daring and defiant warrior - / and directing crooked arrows at Christ's followers. / He started warring and plying Ares' trade,

/ willing with weapons to take the lives of our warriors, / but God with his hands protected his beloved Christian people, / and stood in the first fighting lines of those who love Christ. / Oh, the people of our dear Christ, rejoice in your hearts, / for the Turkish army have met their doom. / The Turkish army depart to Hades sad abode, / and harm can do no more to you as before. / Rejoice, oh the dear people of Christ, and sing songs, / sing songs to God and rejoice everywhere, / as I will, with you constantly rejoicing, / this celebratory cry at Almighty God direct: / God be honoured and praised, and eternal glory be his, / for instructing us on how to win this battle.⁴⁰

⁴⁰ Ovaj je rad financirala Hrvatska zaklada za znanost projektom *Hrvatska rukopisna kultura: djela, pisari, zbirke*, IP-2019-04-8566.